

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 4, 2020 | 30.04.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.4.9](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.9)

УДК 338.2:338.124.4

*А. А. Олешко,
д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID ID: 0000-0001-9328-7730
О. В. Ровнягін,
фахівець проектного офісу,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID ID: 0000-0002-0868-6794*

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНИХ ДЕРЖАВ У КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ COVID-19

*A. Oleshko
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Management Department,
Kyiv National University of Technologies and Design
A. Rovnyagin
Project office specialist, Kyiv National University of Technologies and Design*

ANTI-CRISIS POLICY OF NATIONAL STATES IN THE CONTEXT OF OVERCOMING THE SOCIAL AND ECONOMIC CONSEQUENCES OF COVID-19

У статті досліджено вплив поширення COVID-19 на соціальне та економічне становище країн світу, узагальнено заходи антикризової політики та надано пропозиції щодо державної підтримки бізнесу, населення та фінансового сектору. Проаналізовано оперативні заходи протидії COVID-19 в фінансовому секторі та соціальній сфері, що спрямовані на усунення негативних соціально-економічних наслідків. З'ясовано, що ефективність заходів антикризової політики країн світу визначатиметься масштабами стимулюючої державної політики, спрямованої на збільшення видатків на фінансування охорони здоров'я, реалізацію експансивної монетарної політики, надання податкових преференцій бізнесу та захист уразливих верств населення. Зроблено висновок, що превентивне антикризове регулювання з урахуванням довгострокових впливів на економічну систему дозволить мінімізувати негативні наслідки, знизити соціально-економічні ризики, зменшити глибину та тривалість протікання економічної кризи.

The article examines the influence of coronavirus infection spread on social and economic state of countries worldwide, the anti-crisis policy measures were summarized and proposals concerning governmental support of business and population were provided. Operational measures in the financial and social sector aimed to eliminate negative social and economic consequences were analyzed. It is established, that the anti-crisis policy efficiency for the countries in the world will be determined by the scale of public policy stimulation aimed towards increasing the expenditures on

health care financing, expansive monetary policy implementation, granting business tax preferences and protection of vulnerable population.

Critical review of the forecast scenarios for the development of global and national economic systems was provided. In particular, the transition to economic downturn was recorded and the inevitability of the economic crisis at global and national economic systems was forecasted.

Based on the results of empirical analysis on previous crisis unfoldment and modern crisis processes escalation, which are characterized by a quick chain transfer between the world countries, the priority directions for the state anti-crisis policy were determined. Notably, we propose the stimulation of the real sector of the economy by the means of preferential loans, dotation and subsidizes as well as restricting unwanted import and promoting export. The necessity of carrying out “cheap money policy” in financial sector has been identified, including temporary reductions of the required level of bank reserves and central bank interest rate. Fiscal measures ought to be based on granting tax holidays, tax exemptions for vulnerable businesses and individuals’ economic entities. Emphasis is placed on the need for increased spending in health care and the inadmissibility of a budget sequester, which will lead to solvent demand convulsion, social protection level reduction and impoverish of the population.

We concluded that preventive anti-crisis regulation given the long-term influences on economic system would allow to reduce the negative consequences, decrease social and economic risks, lessen depth and duration of economic crisis passage.

Ключові слова: *антикризова політика; COVID-19; економічна криза; соціально-економічні ризики; глобальна нестабільність.*

Keywords: *Keywords: anti-crisis policy; COVID-19; economic crisis; social and economic risks; global instability.*

Постановка проблеми. Формування нової реальності внаслідок глобальної нестабільності, викликаній поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19) без меж і кордонів, зумовлює переосмислення механізмів досягнення соціально-економічної стабільності й перспектив розвитку глобальної та національних господарських систем.

Прогнозовано, що економічна криза 2020 року, стане більш руйнівною, ніж глобальна фінансово-економічна криза 2008 – 2009 років [1].

У таких умовах упередження та подолання кризових процесів у національних економіках забезпечується виваженою антикризовою політикою, яка включає комплекс взаємоузгоджених заходів у фінансовій, бюджетній, фіскальній, соціальній, економічній та інших сферах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження впливу поширення COVID-19 на соціально-економічне становище країн світу містять здебільшого емпіричний характер й визначаються обмеженою сформованістю теоретичних напрацювань, що пов’язано, насамперед з досить незначним аналізованим історичним періодом та високим рівнем невизначеності й турбулентності економічних процесів.

Однак в теорії економічних криз наявний значний масив положень і закономірностей, у тому числі, виявлених в умовах фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 років. Зокрема, наукові розробки у сфері пошуку ефективної антикризової політики в умовах глобальної фінансово-економічної кризи 2008 – 2009 рр. знайшли відображення у роботах таких вчених як А. Гальчинський [2], В. Гець [3], А. Гриценко [4], Я. Жаліло [5], Ю. Пахомов [6], А. Сухоруков [7], А. Чухно [8], С. Глазьев [9], П. Кругман [10], Р. Шиллер [11], Дж. Сапір [12], Ю. Яковець [13] та інших.

Доведено, що в сучасних умовах глобалізації суспільного життя кризові процеси в глобальній та національних економіках швидко синхронізуються, а кризи різної природи походження взаємодіють, поглиблюючи негативні впливи на соціально-економічні системи [14].

Зазначені праці є теоретичним та методологічним підґрунтям до формування новітніх підходів протидії негативним наслідкам економічної кризи, що розгортається внаслідок поширення COVID-19.

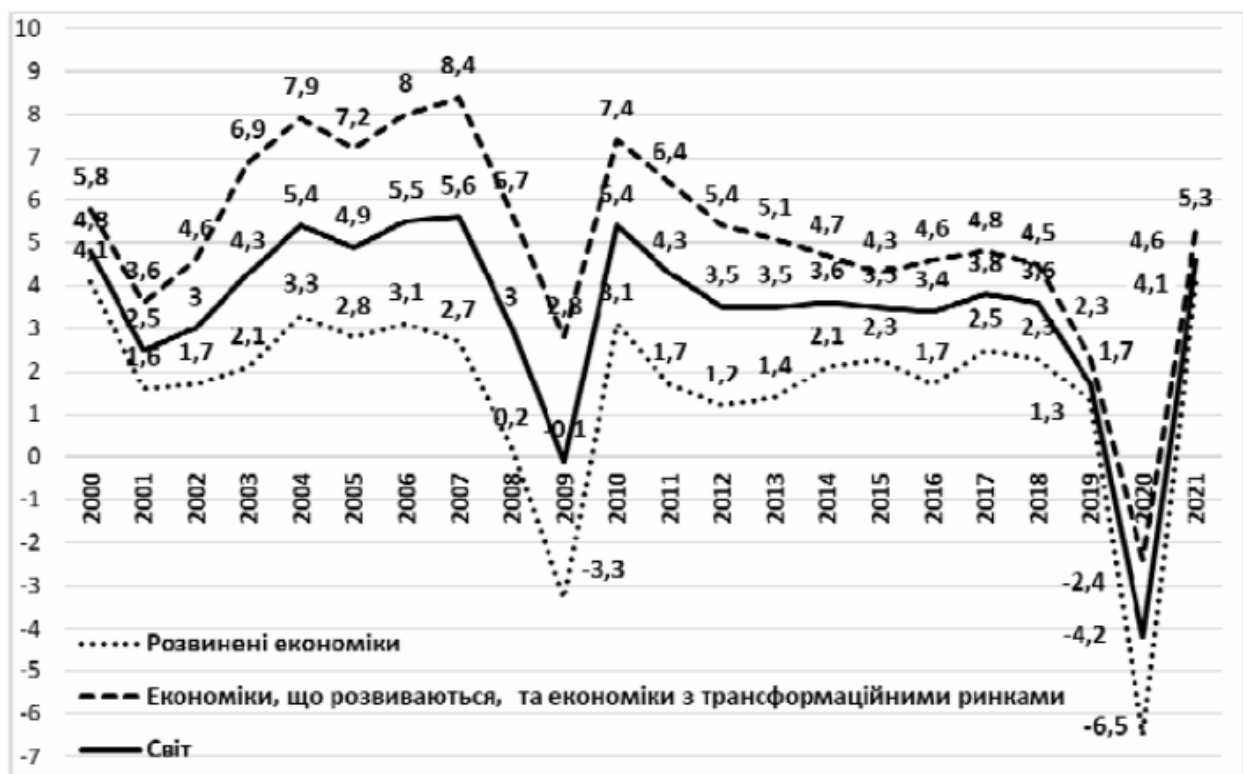
Метою статті є дослідження кращих практик антикризової політики країн світу та надання практичних рекомендацій щодо формування ефективних заходів протидії негативним соціально-економічним наслідкам поширення COVID-19 у національній господарській системі.

Вклад основного матеріалу. Унікальність сучасних кризових процесів, спричинених COVID-19, полягає у надвисокому рівні їх глобалізму та реальній загрозі суспільному життю людства. Юваль Ной Харарі зазначає: «Сьогодні людство стикається з глобальною кризою. Мабуть, найбільшою кризою нашого покоління. Рішення, які приймають люди та уряди протягом найближчих кількох тижнів, ймовірно, сформує світ на

довгі роки. Вони формуватимуть не лише наші системи охорони здоров'я, а й нашу економіку, політику та культуру. Треба діяти швидко і рішуче. Ми також повинні враховувати довгострокові наслідки наших дій. Вибираючи між альтернативами, ми повинні запитати себе не лише як подолати безпосередню загрозу, а й у тому, який світ ми будемо населяти, коли пройде шторм» [15].

В умовах сучасної економічної кризи траєкторія економічного зростання (спаду) є низькоймовірно прогнозованою. Принагідно, що станом на січень 2020 року Міжнародним валютним фондом (МВФ) спрогнозовано зростання світового ВВП з 3 % у 2019 році до 3,4 % у 2020 році та до 3,6 % до 2021 року [16]. Коригування порівняно з «довірусними» прогнозами жовтня 2019 р. [17] становили лише на 0,1 процентний пункт у 2019 р. та 0,2 процентні пункти у 2020 році. Пізніше, у березні 2020 року спрогнозовано сповільнення глобальної економіки до менш, ніж двох відсотків, що, становитиме, ймовірно, близько 1 трлн дол [18]. Надалі, Організацією економічного співробітництва та розвитку прогнозовано, що щорічний приріст світового ВВП уповільниться до 2,4% у 2020 році, а у першому кварталі 2020 року прогнозується падіння світового ВВП. За умови, що процеси поширення коронавірусної інфекції зупиняться до червня 2020 року, а економічна політика буде ефективною можливе зростання світового ВВП до 3,0 % у 2021 році [19].

І, насамкінець, у квітні 2020 року відкореговано прогнозні дані з урахуванням реальних перспектив розвитку глобальної економіки та спрогнозовано падіння світового реального ВВП на 4,2 % у 2020 році, причому глибше падіння очікується у країнах ЄС – 7,5 %, у тому числі в найбільш постраждалих від COVID-19 країнах: Італії (9,1 %), Іспанії (8,0 %), Франції (7,2 %), Німеччині (7,0 %), Великій Британії (6,5 %) [20]. Як видно з рис. 1, як і в умовах глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 років, найбільших втрат зазнають розвинені економіки, падіння реального ВВП яких становитиме 6,5 %, а економік, що розвиваються, та економік з трансформаційними ринками – 2,4 відсотка.

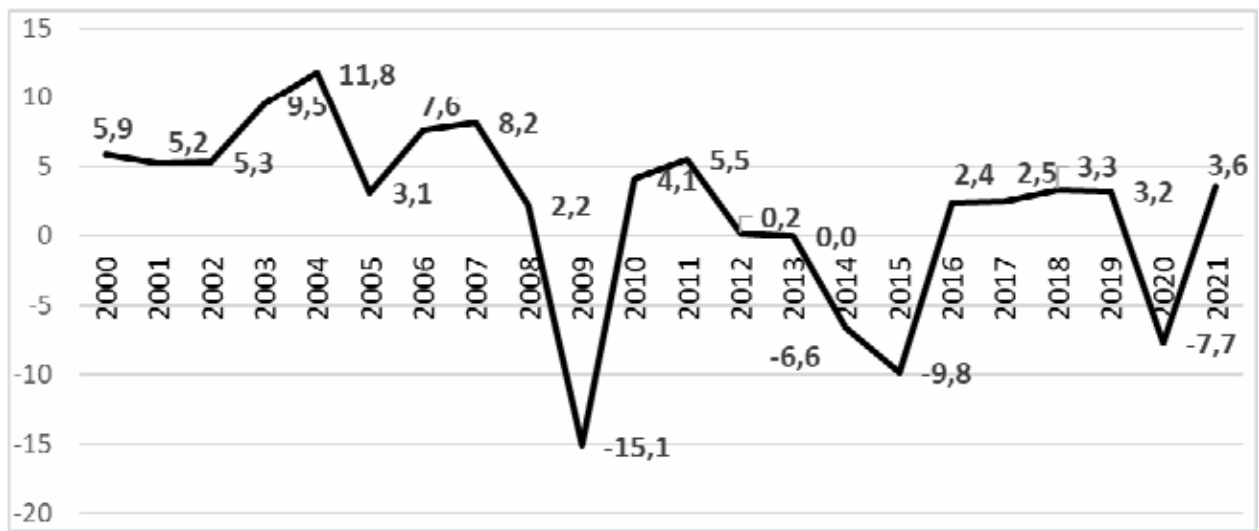

Рис. 1. Темпи приросту світового реального ВВП*

*Джерело: 2000 – 2019 рр. – фактичні статистичні дані; 2020 – 2021 рр. – прогноз МВФ

На думку міжнародних експертів, зробленими на початку квітня 2020 року, найближчим часом передбачається поступове відновлення активності в промисловості, яке уже розпочалось у Китаї, значний сплеск звернень громадян за допомогою по безробіттю, скорочення споживання електроенергії за рахунок закриття торговельної та культурно-розважальної індустрії [1].

Щодо України: за оцінками вітчизняних експертів у 2020 році прогнозується падіння ВВП на рівні 4,8 %, зростання рівня безробіття до 9,4 % [21]. За оцінками МВФ падіння реального ВВП в Україні буде більшим і сягне 7,7 % у 2020 році, а з 2021 року розпочнеться зростання економіки на рівні 3,6 % (рис. 2).

Рис. 2. Темпи приросту реального ВВП України*

*Джерело: 2000 – 2019 рр. – фактичні статистичні дані; 2020 – 2021 рр. – прогноз МВФ

Виходячи з означеного, та з урахуванням нарощування темпів рецесійних процесів у глобальній економіці можна припустити подальший перегляд (погіршення) прогнозних сценаріїв економічного та соціального становища.

Водночас доведено, що своєчасні ефективні заходи антикризової політики дозволяють зменшити глибину кризових процесів та мінімізувати негативні соціально-економічні наслідки для суспільства [22].

Економічна політика в умовах кризи має забезпечувати вирішення трьох задач:

1) гарантування стабільного функціонування життєво важливих секторів, зокрема, фармацевтичної галузі, медичного устаткування, медичного обслуговування, виробництва та продажу товарів першої необхідності, комунальної інфраструктури тощо;

2) надання достатніх ресурсів домогосподарствам, що передбачає державну підтримку населенню, що залишається на самоізоляції, у вигляді збереження робочого місця, грошових виплат, зростання виплат по безробіттю, збереження соціальних гарантій;

3) забезпечення функціонування економіки з метою відновлення комерційної діяльності по закінченні надзвичайного положення шляхом захисту взаємовідносин між працівниками та роботодавцями, виробниками та споживачами, кредиторами та позичальниками [23].

Загалом заходи протидії негативним соціально-економічним наслідкам поширення COVID-19 в усіх без виключення країн світу реалізуються у межах стабілізаційної макроекономічної політики, яка включає соціальну, грошово-кредитну та бюджетно-податкову (бюджетну і фіскальну) складові.

Антикризові заходи, рекомендовані Організацією економічного співробітництва та розвитку, спрямовані на зменшення економічних втрат від поширення COVID-19, включають такі основні [19]:

1) соціальна політика: забезпечення медичного персоналу необхідними ресурсами; зменшення несприятливих наслідків для вразливих соціальних груп; формування гнучких схем робочого часу із збереженням робочих місць та оплати праці; надання тимчасової допомоги, страхування від безробіття, надання гарантій покриття медичних витрат;

2) фіскальна політика: фіскальна підтримка щодо забезпечення лікарськими засобами, медичним устаткуванням та супутніми товарами; надання податкових канікул, звільнення або відстрочення податкових платежів для малого та середнього бізнесу;

3) бюджетна політика: збільшення видатків на фінансування медичних закладів та на заходи підтримки підприємницького сектору; активація автоматичних фіскальних стабілізаторів; збільшення державних інвестицій в інфраструктуру задля створення короткострокових стимулів економіки; недопущення надмірного зростання державного боргу;

4) грошово-кредитна (монетарна) політика: забезпечення належної ліквідності; тимчасове зменшення резервів банків; зниження процентних ставок тощо.

В Україні з метою підтримки соціально-економічної сфери та протидії COVID-19 визначено такі основні заходи [24]:

– звільнення від оподаткування ПДВ операцій з ввезення на митну територію України та звільнення від сплати ввізного мита лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, необхідних для виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій COVID-19, перелік яких визначено Кабінетом Міністрів України;

– введення мораторію на проведення органами державного нагляду (контролю) планових заходів із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

– заборона на нарахування та стягнення неустойки (штрафів, пені) за несвоєчасне здійснення платежів й припинення/зупинення надання житлово-комунальних послуг громадянам України у разі їх неоплати або оплати не в повному обсязі за житлово-комунальні послуги;

– встановлення додаткових доплат до заробітної плати окремим категоріям працівників, які забезпечують життєдіяльність населення, а також медичним та іншим працівникам, які безпосередньо зайняті на роботах з ліквідації захворювання серед людей на COVID-19, у розмірі до 200 відсотків заробітної плати на період виконання заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню COVID-19;

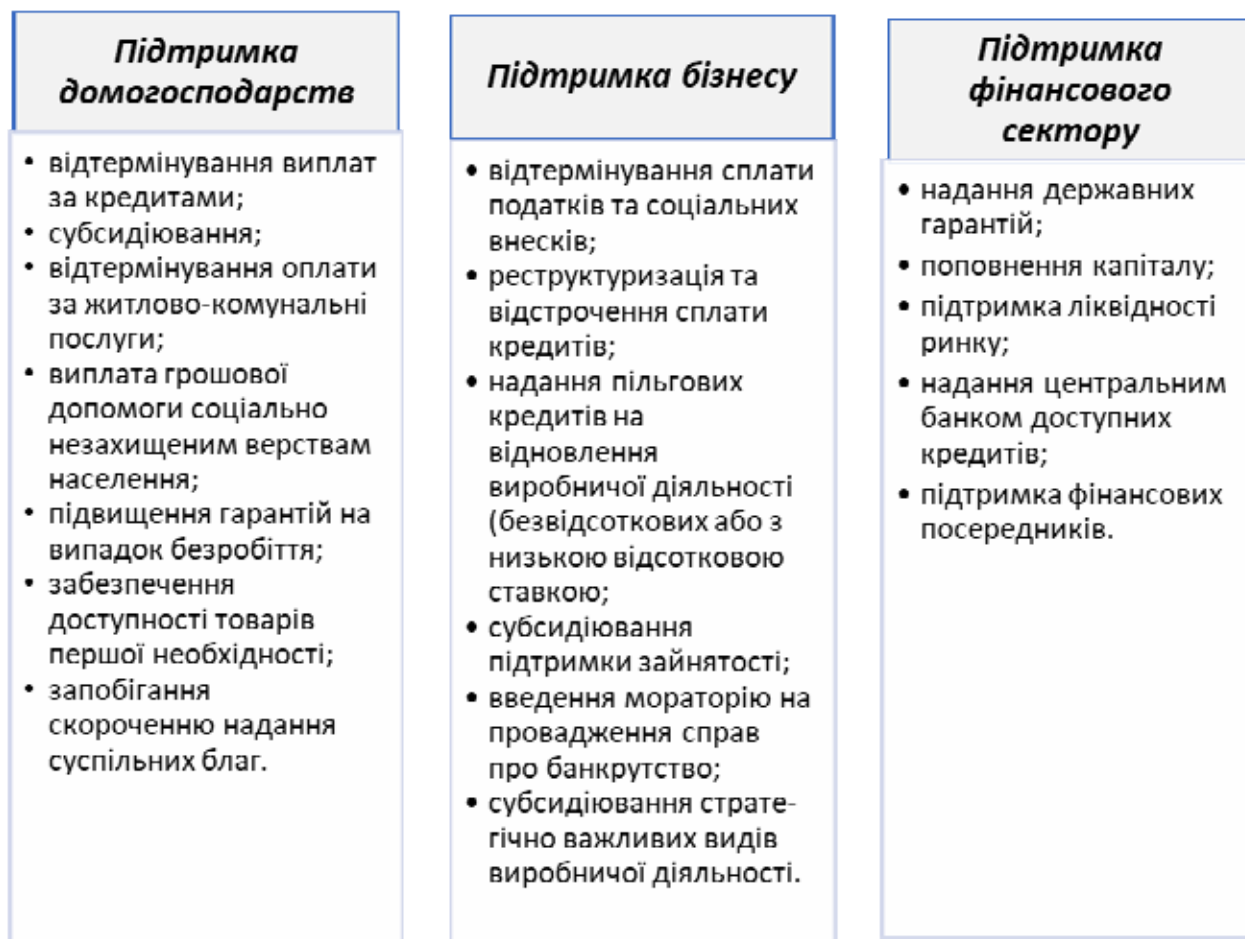
– недопущення припинення надання житлових субсидій на період встановлення карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням COVID-19;

– спрощення реєстрації безробітного, зокрема, призначення допомоги по безробіттю з першого дня після його реєстрації;

– призупинення обов'язку виконання основного зобов'язання та недопущення звернення стягнення на предмет іпотеки на період дії карантину або обмежувальних заходів, пов'язаних із поширенням COVID-19.

Також в Україні впроваджені податкові послаблення для малого та середнього бізнесу (зокрема, тимчасове звільнення від сплати окремих податків та соціального внеску), а також запроваджено відтермінування та / або реструктуризацію сплати кредитів й механізми надання пільгових кредитів суб'єктам підприємницької діяльності.

При впровадженні державної антикризової політики, спрямованої на подолання негативних соціально-економічних наслідків поширення COVID-19, доцільно використовувати секторальний підхід, що передбачає розробку заходів соціально-економічної та фінансової підтримки окремих секторів економіки та інституційних одиниць. Наразі найбільш уразливими до економічних потрясінь виявились домогосподарства, підприємства малого і середнього бізнесу та фінансовий сектор економіки, щодо яких має бути застосований широкий інструментарій державних регуляторів і стимулів (рис. 3).

Рис. 3. Державна антикризова політика подолання негативних соціально-економічних наслідків поширення COVID-19*

* Джерело: розроблено авторами

Виключно важливим напрямом антикризової політики є її фінансова складова, яка включає заходи монетарної, фіскальної та бюджетної політики.

Досвід подолання глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 років засвідчив ефективність проведення експансивної монетарної політики (політики дешевих грошей). Зазначене передбачає розширення

доступності кредитних ресурсів для банків, підприємницьких структур та домогосподарств. Політика центрального банку спрямовується на зниження облікової ставки, ставок рефінансування, норми обов'язкового резервування, впровадження нових механізмів за операціями з цінними паперами. Дотримання належного рівня ліквідності банківської системи визначається проміжним цільовим орієнтиром в монетарній політиці. При цьому окремі нормативи фінансової стійкості на кризовий період можуть бути послаблені. Основним обмеженням при застосуванні експансивної монетарної політики визначається інфляційний таргет, що зумовлює необхідність комплементарного застосування механізмів державного регулювання цін (у тому числі адміністративними методами).

Антикризова фіскальна політика передбачає реалізацію стимулюючої функції податкової системи шляхом податкового послаблення, відтермінування й звільнення від сплати податків та активацію автоматичних фіскальних стабілізаторів, що дозволяє забезпечити прийнятні в кризових умовах податкові надходження. Фіскальна підтримка стратегічно важливих секторів дозволяє уникнути масового банкрутства великих, середніх і малих підприємств та фізичних осіб – підприємців й забезпечити відновлення їх діяльності в короткостроковій перспективі. Фіскальне регулювання експортно-імпоротної діяльності шляхом звільнень від сплати окремих податків на стратегічно важливі групи товарів (зокрема, ПДВ, мита) забезпечує підтримку функціонування систем життєзабезпечення держави та суспільства.

Антикризова бюджетна політика передбачає перегляд бюджету із досягненням розумного балансу між дохідною і видатковою частинами. Зростання видатків на подолання наслідків поширення COVID-19, створення стабілізаційного фонду та збільшення державних запозичень – з одного боку, та зменшення податкових надходжень внаслідок згорання виробництва – з іншого, призводить до нарощування державного боргу і, як наслідок, збільшення витрат на його обслуговування у майбутні періоди. При цьому секвестр бюджету є негативним інструментом для довгострокової політики відновлення соціально-економічної системи та призведе до зниження рівня добробуту населення. У цьому контексті необхідним є забезпечення оптимального балансу між короткостроковими вигодами подолання кризових явищ та відновленням економіки на засадах стабільного довгострокового економічного зростання.

Висновки. Сьогодні Україна і світ знаходяться в умовах розгортання глобальної економічної кризи 2020 року, яка є невідворотною, прогнозовано стане більш руйнівною порівняно з глобальною фінансово-економічною кризою 2008 – 2009 років, але призведе до відновлення суспільного життя на новому якісному рівні.

Антикризова політика в умовах COVID-19 має включати два взаємопов'язані напрями реалізації: перший – превентивне та реактивне управління, пов'язане з реагуванням на кризові ситуації та загрози, що виникають в медичній, соціальній, економічній, фінансовій, підприємницькій сферах; другий – відновлювальне управління, що передбачає створення довгострокових підвалин до подолання економічної кризи (швидкого та з найменшими втратами для суспільства) та переходу до позитивної макроекономічної динаміки й повернення суспільства до прийняттого способу життя.

Швидкість виходу з економічної кризи та мінімізація соціально-економічних втрат від поширення COVID-19 залежать від ефективності та вчасності реалізації антикризової соціальної, економічної та фінансової політики.

Література.

1. Bluedorn J., Gopinath G., and Sandri D.(2020). An Early View of the Economic Impact of the Pandemic in 5 Charts. IMF. URL: <https://blogs.imf.org/2020/04/06/an-early-view-of-the-economic-impact-of-the-pandemic-in-5-charts>.
2. Гальчинський А. С. Криза і цикли світового розвитку. К.: «АДЕФ-Україна». 2009. 392 с.
3. Геєць В. Формування і розвиток фінансової кризи 2008–2009 років в Україні. *Економіка України*. 2010. № 4. С. 5–13.
4. Гриценко А. Глобальна криза як форма сучасної фінансово-економічної динаміки. *Економіка України*. 2010. № 4. С. 37–46.
5. Жаліло Я. А. Теорія на практика формування ефективної економічної стратегії держави. К.: НІСД, 2010. 336 с.
6. Пахомов Ю. Основные задачи формирования посткризисной модели развития экономики Украины. *Економічний часопис XXI*. 2010. № 1–2. С. 3–5.
7. Сухоруков А. І. Теоретичні передумови деформації економічних циклів. *Стратегічна панорама*. 2010. № 1. С. 91–107.
8. Чухно А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання. *Економіка України*. 2010. № 1. С. 4–18.
9. Глазьев С. Мировой экономический кризис как процесс смены технологических укладов. *Вопросы экономики*. 2009. № 3. С. 26–38.
10. Кругман П. Возвращение Великой депрессии?; пер. с англ. В.Н. Егорова. М.: Эксмо. 2009. 336 с.
11. Shiller J. Robert. How Today's Global Financial Crisis Happened, and What to Do about It. Princeton University Press, 2008. 192 p.
12. Sapir J. Global finance in crisis: real-world economics review. 2008. № 46. 18 may, 2008. URL: www.paecon.net/PAERReview/issue46/Sapir46.pdf

13. Яковец Ю. В. О новой глобальной стратегии устойчивого развития на основе партнерства цивилизаций. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. Т. 1. 2010. № 1 (3). С. 415–431.
14. Олешко А.А. Взаємозв'язок циклів і криз різної етимології у динаміці розвитку соціально-економічних систем. *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. Т. 1. 2010. № 1 (3). С. 241–247.
15. Yuval Noah Harari: the world after coronavirus, Financial times essay, March, 20, 2020.
16. IMF, World Economic Outlook, January 2020. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/01/20/weo-update-january2020>.
17. IMF, World Economic Outlook World Economic Outlook, October 2019: Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers. URL: <http://dx.doi.org/10.5089/9781513508214.081>.
18. IMF, Coronavirus update: COVID-19 likely to cost economy \$1 trillion during 2020, says UN trade agency, 9 March 2020. URL: <https://news.un.org/en/story/2020/03/1059011>.
19. OECD, OECD Economic Outlook, Interim Report, March 2020, OECD Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/16097408>.
20. IMF, World Economic Outlook, April 2020: The great lockdown, 14 April 2020. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>.
21. Петрашко І. Першочергові економічні пріоритети виходу з кризи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/igor-petrashko-nazvav-pershochergovi-ekonomichni-prioriteti-vihodu-z-krizi>
22. Олешко А. А. Генезис антикризового регулювання економіки України. *Ефективна економіка*. 2012. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1253>
23. Dell'Ariccia G., Mauro P., Spilimbergo A., and Zettelmeyer J. Economic Policies for the COVID-19 War, IMF, APRIL 1, 2020. URL: <https://blogs.imf.org/2020/04/01/economic-policies-for-the-covid-19-war>.
24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): закон України від 17 березня 2020 р. № 530-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20>.

References.

1. Bluedorn J., Gopinath G., and Sandri D.(2020). An Early View of the Economic Impact of the Pandemic in 5 Charts. IMF, available at: <https://blogs.imf.org/2020/04/06/an-early-view-of-the-economic-impact-of-the-pandemic-in-5-charts> (Accessed 9 April 2020).
2. Hal'chyns'kyj A.S. (2009), *Kryza i tsykly svitovoho rozvytku* [Crisis and cycles of world development], «ADEF-Ukraina», Kyiv, Ukraine.
3. Heiets' V. (2010), “Formation and development of the 2008–2009 financial crisis in Ukraine”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 4, pp. 5-13.
4. Hrytsenko A. (2010), “The global crisis as a form of modern financial and economic dynamics”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 4, pp. 37-46.
5. Zhalilo Ya. A. (2010), *Teoriia na praktyka formuvannia efektyvnoi ekonomichnoi stratehii derzhavy* [Theory and practice of forming an effective economic strategy of the state], NISD, Kyiv, Ukraine.
6. Pakhomov Yu. (2010), “Main tasks of formation of post-crisis model of economy development”, *Ekonomichnyj chasopys XXI*, vol. 1-2, pp. 3-5.
7. Sukhorukov A. I (2010), “Theoretical preconditions for deformation of economic cycles”, *Stratehichna panorama*, vol. 1, pp. 91-107.
8. Chukhno A (2010), “The current financial and economic crisis: nature, ways and methods of overcoming it”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 1, pp. 4-18.
9. Glaziev S. (2009), World Economic Crisis as a Process of Substitution of Technological Modes, *Voprosy Ekonomiki.*, vol. 3, pp. 26-38.
10. Krugman, P. R. (2009), *The return of depression economics and the crisis of 2008*, W.W. Norton, New York, USA.
11. Shiller J. Robert. (2008), *How Today's Global Financial Crisis Happened, and What to Do about It*, Princeton University Press, USA.
12. Sapir J. (2008), *Global finance in crisis: A provisional account of the “subprime” crisis and how we got into it*, vol. 46, available at: <http://www.paecon.net/PAERReview/issue46/Sapir46.pdf> (Accessed 10 April 2020).
13. Yakovets Yu. V. (2010), “About a new global strategy for sustainable development based on a partnership of civilizations”, *Biuletyn' Mizhnarodnoho Nobelivs'koho ekonomichnoho forumu*, vol. 1, pp. 415–431.
14. Oleshko, A. A. (2010), “Relationship between cycles and crises of different etymology in the dynamics of socio-economic systems development”, *Biuletyn' Mizhnarodnoho Nobelivs'koho ekonomichnoho forumu*, vol. 1, pp. 241–247.
15. Yuval Noah Harari (2020), “The world after coronavirus”, Financial times essay, available at: <https://www.ft.com/content/19d90308-6858-11ea-a3c9-1fe6fedcca75> (Accessed 7 April 2020).
16. IMF (2020), World Economic Outlook January 2020, available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/01/20/weo-update-january2020> (Accessed 7 April 2020).
17. IMF (2019), World Economic Outlook, October 2019: Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers, available at: <http://dx.doi.org/10.5089/9781513508214.081> (Accessed 7 April 2020).

18. IMF (2020), Coronavirus update: COVID-19 likely to cost economy \$1 trillion during 2020, says UN trade agency, 9 March 2020, available at: <https://news.un.org/en/story/2020/03/1059011> (Accessed 7 April 2020).
19. OECD (2020), OECD Economic Outlook, Interim Report, OECD Publishing, Paris, available at: <https://doi.org/10.1787/16097408> (Accessed 7 April 2020).
20. IMF (2020), World Economic Outlook, April 2020: The great lockdown, available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020> (Accessed 14 April 2020).
21. Petrashko I. "Urgent economic priorities to overcome the crisis", available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/igor-petrashko-nazvav-ershochergovi-ekonomichni-prioriteti-vihodu-z-krizi> (Accessed 14 April 2020).
22. Oleshko, A. A. (2012), "Genesis of the anti-crisis regulation of the Ukraine's economy", *Efektivna ekonomika*, vol. 7, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1253> (Accessed 7 April 2020).
23. Dell'Araccia G., Mauro P., Spilimbergo A., and Zettelmeyer J. Economic Policies for the COVID-19 War. IMF, APRIL 1, 2020, available at: <https://blogs.imf.org/2020/04/01/economic-policies-for-the-covid-19-war> (Accessed 7 April 2020).
24. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "Amendments to certain legislative acts of Ukraine aimed at preventing the occurrence and spread of coronavirus disease (COVID-19)", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/539-20> (Accessed 9 April 2020).

Стаття надійшла до редакції 15.04.2020 р.